

**"ZAMONAVIY TA'LIM VA XALQARO TADQIQOTLAR: INTELLEKTUAL VA
MA'NAVIY KAMOLOTGA YO'L"**

*Andijon davlat pedagogika instituti,
Milliy go'ya, ma'naviyat asoslari va
huquq ta'limi kafedrasi o'qituvchisi.
Bektashev Baxromjo Baxtiyarovich*
bahrombek781@gmail.com
+998948101002

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15256033>

Annotasiya: Maqolada zamonaviy ta'lim tizimidagi islohotlar, o'quvchilarning intellektual va ma'naviy kamolotiga qaratilgan sa'y-harakatlar, shuningdek, xalqaro ta'lim standartlariga muvofiqlik va ularning rivojlanishi muhokama qilingan. PISA va TIMSS xalqaro baholash dasturlari orqali ta'lim sifatini baholash va mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini oshirish maqsadlari ham ko'rib chiqilgan.

Tayanch so'zlar: Zamonaviy ta'lim tizimi, Intellektual kamolot, Ma'naviy kamolot, Islohotlar, Xalqaro ta'lim standartlari, PISA, TIMSS, Bilim va qobiliyatlar, Ta'lim sifatini baholash, Raqobatbardoshlik, Iqtisodiy rivojlanish.

Bugungi kunda yurtimizda olib borilayotgan jamiki islohotlar barkamol avlod tarbiyasi, yuksak ma'naviyatli shaxsni tarbiyalashga qaratilgan. Bunday sa'y harakatlar davlat siyosati darajasiga ko'tarilganligi yoshlarga katta imkoniyatlarni yaratib bermoqda. Shuning uchun ham zamonaviy ilm-fan, texnika, texnologiya hamda ishlab chiqarish sohalarida erishilgan yutuqlarni ta'lim tizimiga tatbiq etish orqali malakali kadrlarni tayyorlash bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri ekanligi O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida qayd etib o'tilgan.

Jahonda modernizatsiya jarayonlari tobora kengayib borayotganligi sababli ijtimoiy-siyosiy hayot keskin darajada rivojlanmoqda. Bu esa o'z navbatida dunyo mehnat bozariga intellektual rivojlangan, jismonan yetuk, dunyoviy va ilmiy ilmlarni chuqur biladigan, Vataniga sodiq, ijodkor, o'z ustida tinimsiz ishlaydigan, o'z kasbining jonkuyar hamda fidoiy mutaxassislarini tarbiyalashni taqozo etadi. Kelajakda ta'lim tizimida, ijtimoiy-siyosiy hayotda vujudga keladigan muammolarni oqilona yecha oladigan shaxslarni voyaga yetkazish ustivor vazifa etib belgilangan. Shunga ko'ra, jahon ta'lim tizimida o'quvchilarga ta'lim berish masalalariga jiddiy e'tibor qaratilib, yangi innovatsion pedagogik texnologiyalar orqali strategik dasturlar amalga oshirilmoqda. Ta'lim oluvchilarda tayanch va mutaxassislik fanlariga nisbatan tayanch va fanga doir kompetensiyalarini rivojlantirish bo'yicha ta'lim texnologiyalarini ishlab chiqib, pedagogik jarayonda qo'llab kelmoqda. Ayniqsa, jahon ta'lim sifati va darajasini aniqlab beruvchi "PISA" (O'quvchilarning ta'limdagi yutuqlarini baholash xalqaro dasturi), "PIRLS" (Matnni o'qish va tushunish darajasini aniqlovchi xalqaro tadqiqot), "TIMSS" (Maktabda matematika va aniq fanlar sifatini tadqiq qiluvchi xalqaro monitoring) kabi qator xalqaro dasturlar amalga oshirilib, ular dunyoning yetakchi davlatlardagi ta'lim sifatini yanada oshirishdagi asosiy mezon sifatida keng qo'llanilmoqda. Ushbu dasturlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, ularni tashkil etishdan maqsad dunyo bolalarining ta'lim standartlari bo'yicha nafaqat bilim, ko'nikma, malakalari tadqiq etilmoqda, balki o'quvchilarning ushbu bilimlarni kundalik hayotda qo'llay olishi, ular zamirida ijodiy yondashib ma'lum bir muammolarni hal etishi, mustaqil fikrlab maqbul qaror qabul qilishi, o'z ustida ishlashi, hamkorlik qila olishi, ilm-fan yutuqlaridan oqilona foydalana olish kabi tayanch kompetensiyalarga egaliklari o'rganilmoqda va tahlil qilinmoqda. O'zbekiston Respublikasi hukumati iqtisodiy-siyosiy, ta'lim sohasida dunyoning yetakchi industrial mamlakatlari qatoridan o'rin olishni maqsad qilib qo'ygan ekan, eng avvalo O'zbekiston kelajagi bo'lmish yosh avlodni mustahkam bilim egalari va butun dunyoda teng raqobat qila oladigan etib tarbiyalash yetakchi vazifa yetib belgilangan. Shu maqsadda "PISA" xalqaro baholash

tadqiqotining O‘zbekistonda tashkil etilishi va unga mas’ul vazirlik hamda idoralar O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot Tashkiloti tomonidan o‘tkaziladigan “PISA” va TIMSS xalqaro tadqiqotlarida ishtirok etishi to‘g‘risida”gi Qarori bilan belgilab qo‘yilgan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi «O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida»gi PF-5712-sonli Farmonida O‘zbekiston Respublikasining 2030-yilga kelib “PISA” Xalqaro miqyosda o‘quvchilarni baholash dasturi reytingiga asosan jahonning yetakchi 30 ta ilg‘or mamlakatlari qatoriga kirishiga erishish belgilab qo‘yilgan. Xalq ta’limi tizimining strategik maqsadlari belgilab qo‘yilgan va ular quyidagilar: ya’ni umumta’lim tizimida iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi, ilg‘or xalqaro tajriba va jamiyatning zamonaviy talablariga muvofiq sifatli ta’lim olish imkoniyatini yaratish; inson kapitalini mehnat bozorida va umuman mamlakatda o‘quvchining raqobatbardoshlik darajasini belgilovchi asosiy omil sifatida rivojlantirish belgilangan.

Mamlakatimiz ta’lim-tizimi yuksak malakali, axloqiy xususiyatlarga ega pedagogik kadrlarni tayyorlash, xususan, yoshlarni yuksak ma’naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashga yo‘naltirilgan. Ta’lim shaxs, ijtimoiy guruhlar va jamiyatga xos bo‘lgan maqsad va vazifalarni hal etishda, ma’naviy-ma’rifiy barkamollikka erishishda muhim o‘rin tutadi. Ta’lim insonning o‘z-o‘zini rivojlantirish qobiliyatini ro‘yobga chiqaradi, uning dunyoqarashi va tafakkurini boyitadi, inson hayotiga ijodiy ruh bag‘ishlaydi. Ta’lim jamiyat va uning a’zolarining ma’naviy ehtiyojlari bilan bog‘liq shart-sharoitlar, majburiyatlar va imkoniyatlar shaklida namoyon bo‘lib, ijtimoiy jarayonlar va munosabatlarning muvozanatini mustahkamlovchi, saqlaydigan va saqlaydigan omildir.

Ta’lim tizimi jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni, odamlarning turmush tarzini, inson rivojlanishini o‘z ichiga olgan murakkab tizimdir. Ta’lim insonlar o‘rtasidagi axloqiy, diniy, siyosiy, iqtisodiy, huquqiy, ma’naviy-mafkuraviy munosabatlarni mafkuraviy ta’minlashni, ularni jamiyatda innovatsion amaliyotlarni zamonaviy ruhda joriy etish mexanizmlarini o‘zida mujassam etadi. Bu ta’lim sub’ektlari va madaniy mavjudotlar o‘rtasidagi umumiy munosabatlarni tartibga soluvchi qonunlarga to‘liq mos keladi. S. Lebedovning fikricha, “Ta’limning falsafiy tushunchasi jamiyatning o‘zgarishi va rivojlanishi bilan bog‘liq inson mavjudligi va tafakkurining umumiy qonuniyatlariga asoslangan bilimlar majmuasidir. Falsafiy nuqtai nazardan, bunday umumlashtirishning mazmuni moddiy va ma’naviy olamni tashkil etuvchi hamma narsani uning darajasi nuqtai nazaridan tahlil qilish, shuningdek, bosqichma-bosqich va uzoq davom etadigan pedagogik tahlildir.”.

Qonunlar va qonuniyatlar o‘rtasidagi munosabatlarga asoslangan ta’lim tizimining elementlari, ta’lim jarayoni va ijtimoiy hayot doimo mavjud bo‘ladi va bu jihatlar inson mavjudligining xususiyatlarini belgilaydi va doimo rivojlanishga moyil bo‘ladi. Bu xususiyatlarning dinamik va barqaror rivojlanishini ta’minlash ta’lim tizimidagi jarayonlarni innovatsion asosda tashkil etish darajasiga bog‘liq. Ta’lim tizimini falsafiy kuzatish innovatsion rivojlanish xususiyatlarining qonuniyatlarini ham belgilaydi. Falsafa fanida mavjud bo‘lgan inkor qonuni ta’limning innovatsion rivojlanishidagi mavjud jarayonlarni inkor etib, yangi qadriyatlar yaratish mazmuniga mos keladi.

Mavjud ta’lim shakllarini bir-biriga qarama-qarshi qo‘yish va uning rivojlanishida ulardan birini muhim, ikkinchisini esa ahamiyatsiz deb hisoblash noto‘g‘ri. Ta’limning tabiiy, texnik, texnologik, ijtimoiy, gumanitar va huquqiy sohalari o‘zaro bog‘liqdir. Har bir tarixiy davrda jamiyatning ma’naviy-intellektual salohiyatiga, siyosiy va huquqiy madaniyatiga mos ravishda ta’limni boshqarish usullari shakllanadi va qo‘llaniladi. Ta’lim iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy munosabatlar bilan tartibga solinadi va hukumat siyosati iqtisodiy munosabatlarni yaxshilashga yordam beradi.

Adabiyotlar Ro'yxati:

1. **OECD (Organization for Economic Cooperation and Development).** (2020). *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*. Paris: OECD Publishing.

2. **OECD.** (2019). *PISA 2018 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematics and Financial Literacy*. Paris: OECD Publishing.
3. **Rashed, M., & Jawad, Z.** (2020). *Artificial Intelligence in Education: Applications, Trends, and Future Directions*. Springer.
4. **Zhang, X., & Qu, Z.** (2019). *Artificial Intelligence and the Future of Education*. In *AI and Education: Learning Futures* (pp. 13-35). Springer.
5. **Mukhammadiev, S.** (2021). *O'zbekiston Ta'lim Tizimi: Muammolar va Ularni Hal Etish Yo'llari*. Tashkent: O'zbekiston Ta'lim Akademiyasi.
6. **Hasanova, N., & Shodmonov, A.** (2022). *Sun'iy Intelekt Asosida Ta'lim Jarayonini Yaxshilash: Tezkor Tahlil va Rivojlanish Yo'nalishlari*. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi.
7. **Лебедев С.** Проблема истины в естествознании и социально-гуманитарных науках. //Философия социальных и гуманитарных наук: Учебное пособие для вузов. - М.: Академический проект, 2006. - С.11.
8. **Salimov, B.** (2020). *PISA Testlariga Tayyorlashda Innovatsion Yondashuvlar: Sun'iy Intelekt va Ta'lim*. *Journal of Education and Science*, 15(3), 45-59.